

УДК 316.77:316.772.4

DOI: 10.24144/2524-0609.2026.58.157-161

Лещук Галина Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м.Тернопіль, Україна
h.v.leshchuk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0017-9464>

Сорока Ольга Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м.Тернопіль, Україна
sorokaolga175@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1483-8974>

Петришин Людмила Йосипівна

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
м.Тернопіль, Україна
ludmyla.petryshyn@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4506-1523>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Анотація. Заактуалізовано проблему формування комунікативної культури фахівців соціальної сфери, оскільки існує нагальна потреба у подоланні розриву між традиційною академічною підготовкою та реальними запитами ринку праці щодо професійної взаємодії, емпатії та здатності фахівців до розв'язання конфліктів у професійній діяльності. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та систематизації провідних концептуальних підходів до розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах сучасної вищої освіти. У дослідженні застосований комплекс теоретичних методів, зокрема, аналіз наукової літератури для вивчення стану розробки проблеми, термінологічний аналіз для уточнення змісту понять «комунікативна культура» та «комунікативна компетентність», синтез та узагальнення для систематизації концептуальних підходів та висновків. Висвітлено корелятивний зв'язок між комунікативною культурою та комунікативною компетентністю фахівця. Розкрито зміст ключових концептуальних підходів: аксіологічного (ціннісний базис), діяльнісного (динаміка професійної взаємодії), компетентнісного (відповідність стандартам та результат підготовки) та гуманістичного (антропоцентризм). Високий рівень комунікативної культури визначено як інструмент професійної самоактуалізації фахівця та ефективний механізм соціальної допомоги в умовах динамічних змін. Обґрунтовано, що інтеграція цих підходів забезпечує формування соціокомунікативної компетентності як складного особистісного конструкту.

Ключові слова: комунікативна культура, комунікативна компетентність, фахівці соціальної сфери, професійна підготовка, концептуальний підхід.

Вступ. Трансформаційні процеси, що охопили сучасне українське суспільство, висувають принципово нові вимоги до якості надання соціальних послуг. У центрі цих змін перебуває постать фахівця соціальної сфери, чия професійна діяльність за своєю суттю є безперервним актом комунікації. Рівень комунікативної культури фахівця соціальної сфери безпосередньо впливає на ефективність його професійної діяльності, готовність до розв'язання соціальних конфліктів та допомогу в ресоціалізації клієнтів. Актуальність нашого дослідження зумовлена тим фактом, що досі спостерігається розрив між традиційною академічною підготовкою фахівців та реальними вимогами ринку праці до їхніх професійних компетентностей. Дослідження комунікативної культури сучасного фахівця має базуватися на міждисциплінарному підході, а це вимагає критичного аналізу наявних концептуальних підходів, що дасть змогу перетворити теоретичні знання щодо комунікації на дієвий інструмент соціальної та професійної взаємодії. Для соціальної сфери це означає перехід

від механічного володіння мовними конструкціями до розуміння того, коли говорити, про що говорити, з ким, де і в який спосіб [1, с.277]. Саме це ми й вважаємо комунікативною культурою сучасного фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Посилення уваги наукової спільноти до проблем формування комунікативної культури фахівців різного профілю зумовлене трансформацією та деталізацією вимог до сучасного фахівця. Знаходимо свідчення цьому в наукових працях чисельної когорти дослідників. Так, К. Галацин та А. Хом'як розкривають сутність, структуру, функції комунікативної культури, обґрунтовують компетентнісний підхід у формуванні комунікативної культури особистості майбутнього фахівця [2]. Історичні аспекти проблеми розвитку комунікативної культури особистості з погляду міжкультурної комунікації досліджують В. Фрицюк та В. Малик [3]. Л. Руденко розкриває методологічні аспекти розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців [4; 5]. Професійна культура фахівців різного профілю також достатньо простежена в на-

укових розвідках. Зокрема, Л. Петрук та А. Савушик досліджують комунікативну культуру педагогів-менеджерів, яку тлумачать як інтегративне особистісне утворення, що охоплює комплекс знань про механізми комунікативної взаємодії, комунікативно-мовленнєві навички, особисті комунікативні якості, а також практичний досвід комунікативної діяльності [6]. Т. Сидоренко аналізує міжнародний досвід формування комунікативної культури фахівців із діловодства та можливості його адаптації в Україні [7]. Формування комунікативної культури майбутніх ІТ-спеціалістів досліджує А. Щеглова [8]. У науковій спадщині Д.Гаймса сутність комунікативної компетентності розкривається через здатність індивіда до «внутрішнього розуміння ситуаційної доцільності мовлення» [1]. К.Олійник характеризує комунікативну компетентність майбутніх соціальних працівників як невід'ємну компоненту професіоналізму [9].

Разом із тим, усе ще потребують увиразнення концептуальні підходи до проблеми розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців соціальної сфери.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та систематизації провідних концептуальних підходів до процесу розвитку комунікативної культури майбутніх фахівців соціальної сфери в умовах сучасної вищої освіти.

Методи дослідження: аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, метод аналізу для уточнення понять «комунікативна культура», «комунікативна компетентність», метод синтезу й узагальнення для формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна культура є складовою професійної культури, формування якої визначається важливим завданням у професійній підготовці сучасного фахівця соціальної сфери. У своїй основі комунікативна культура, незалежно від сфери професійної діяльності, це не просто набір навичок, а комплексний механізм соціальної адаптації фахівця, що виявляється у його здатності узгоджувати власну стратегію поведінки з діями оточуючих, поважаючи при цьому їхню унікальність. Комунікативна культура відображає інтелектуальну гнучкість фахівця, який може не просто доносити свою думку, а й змінювати свій комунікативний стиль залежно від контексту. Фундаментом комунікативної культури є емпатія та рефлексія, вміння подивитися на ситуацію очима партнера та трансформувати потенційний конфлікт у конструктивний діалог задля досягнення спільного результату.

У наукових працях зарубіжних дослідників поняття комунікативної культури трактується з погляду теорії організації – як конкретні правила взаємодії та норми корпоративної етики, що гарантують ефективне функціонування установ, підприємств та організації [7, с.5].

Ю. Шалівська зазначає, що у дослідженнях вітчизняних учених під комунікативною культурою розуміють «певну сукупність особистісних якостей людини, що сприяє процесу успішної комунікації, налагодженню контактів, обміну інформацією за допомогою ввічливості, професійного такту, шанобливого ставлення до співрозмовників» [10, с.325].

В. Черноус під поняттям «комунікативна культура» розуміє «цілісне, динамічне особистісне утворення, що забезпечує пристосування в сучасному суспільстві та самореалізацію особистості, основними ознаками якого є комплекс комунікативних знань, умінь, властивостей особистості, способів і форм її

взаємодії, які сприяють взаєморозумінню, ефективному вирішенню завдань спілкування» [11, с.328].

Як зазначають К. Галацин та А. Хом'як, «комунікативна культура – сутнісна характеристика фахівця, один із показників рівня фахової підготовки, що є невід'ємною складовою професійно-педагогічної культури й культури особистості зокрема, а також ступенем засвоєння комунікативного досвіду у вигляді знань, умінь, навичок, вищим дієвим рівнем сформованості комунікативності, як відносно стійкої властивості особистості, що сприяє успішному креативному прийому, розумінню, засвоєнню, використанню й передаванню інформації» [2, с.13–14].

С. Коношенко, Н. Коношенко та І. Трубник вважають, що «комунікативна культура, заснована на толерантності, повинна відображати багатовимірність і різноманіття людської культури та відповідати вимогам професійної етики фахівця соціальної сфери» [12, с.177].

Кореляція між поняттями «комунікативна культура» та «комунікативна компетентність» є очевидною та фундаментальною для теорії професійної підготовки, оскільки ці поняття співвідносяться як ціле та його частина. Комунікативна компетентність – це теоретико-практичний ресурс фахівця, здатність, його інструментарій, тоді як комунікативна культура – це спосіб реалізації цієї компетентності. Вона відображає, як фахівець використовує свій ресурс у реальній взаємодії, враховуючи етичні норми, цінності та повагу до іншої особистості. Ця кореляція має і взаємодоповнюючий характер: комунікативна компетентність забезпечує професійну спроможність фахівця, тоді як комунікативна культура визначає якість та етичну спрямованість цих дій.

Термін «комунікативна компетентність» найчастіше трактується як здатність встановлювати та підтримувати ефективні контакти з іншими людьми за наявності відповідних знань і навичок. Д. Гаймс запропонував концепцію комунікативної компетентності, яка досьгодні вважається однією з базових особистісних та професійних компетентностей [1]. Зауважимо, що Д. Гаймс використовує саме термін «комунікативна компетентність» (communicative competence), тоді як термін «комунікативна культура» є ширшим педагогічним поняттям, яке часто використовується в сучасних українських дослідженнях для опису практичного застосування цієї компетентності. На думку Д. Гаймса, розвиток комунікативної здатності фахівця включає не лише знання мови, а й розуміння соціальної доречності та контексту використання. Відповідно, автор окреслює чотири параметри комунікативної компетентності, які фактично формують фундамент комунікативної культури фахівця – можливість (Possibility), здійсненність (Feasibility), доречність (Appropriateness), реальність (Performance) [1, с.281].

Вітчизняні науковці зазвичай інтерпретують поняття комунікативної компетентності як сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для ефективного спілкування, що формуються в процесі навчання та в результаті практичного досвіду взаємодії з іншими людьми.

За визначенням О. Корніяки, комунікативна компетентність – це «складно організоване, внутрішньо суперечливе поєднання комунікативних знань і умінь, що відображають цілі та результати здійснюваної суб'єктом спілкування комунікативної діяльності» [13, с.86]. При цьому базою комунікативної компетентності є загальні гуманістичні знання, особистісна культура й інтелектуальні вміння. Авторка

пропонує модель комунікативної компетентності, яка включає три структурні компоненти: комунікативно-мовленнєву, соціально-перцептивну й інтерактивну [13, с.88].

Що стосується комунікативної компетентності соціальних працівників, то вона суттєво не відрізняється від структури загальної комунікативної компетентності, тобто містить мотиваційний, когнітивний, конативний та особистісний складники, що наповнюються реальним практичним змістом залежно від специфіки професійної діяльності [9, с.53].

Зазначимо, що дослідження професійної культури є міждисциплінарним, тому концептуальні підходи до вивчення цього явища висвітлені у працях із соціології, психології, культурології та педагогіки. У контексті нашого дослідження найбільш актуальними вважаємо аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний та гуманістичний підходи до проблеми розвитку комунікативної культури фахівців соціальної сфери.

В основі аксіологічного підходу лежить розуміння комунікативної культури не як технічної навички, а як системи ціннісних орієнтацій. Важливим є розуміння того, що без сформованої системи гуманістичних цінностей будь-яка комунікація стає маніпулятивною. Аксіологічний підхід підсвічує основні цінності комунікативної культури особистості, серед яких гуманістична позиція, загальна та професійна культура особистості, її морально-етичні засади, естетична вихованість тощо. Саме особистість опосередковує вибір комунікативних цінностей, цінності впливають на вибір комунікативних знань і вмінь та визначають стилістику спілкування. У свою чергу, комунікативні знання впливають на вибір комунікативних цінностей і розвиток особистості, що дає поштовх до подальшого освоєння цінностей комунікативної культури [4, с.5–6].

У межах діяльнісного підходу, де будь-який соціальний феномен розглядається крізь призму активності суб'єкта, комунікативну культуру фахівців соціальної сфери доцільно трактувати як динамічну систему професійних регуляторів. Вона не є статичною конструкцією, а постійно змінюється та актуалізується у процесі безпосередньої взаємодії з клієнтом, громадою чи мультидисциплінарною командою [5]. Стосовно майбутніх соціальних працівників таку культуру варто розуміти як гармонійний синтез гуманістичних цінностей, етичних стандартів та когнітивних моделей, які професіонал здатен природно інтегрувати у практику соціальної допомоги та підтримки. При цьому в комунікативній культурі фахівця соціальної сфери можемо виокремити два рівні: загальнокультурний охоплює особистісні якості, емпатійність та загальну ерудицію, а спеціалізований рівень відображає специфіку соціальної роботи – володіння навичками активного слухання, медіації, вирішення конфліктів. Реалізація діяльнісного підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери передбачає ефективну трансформацію теоретичних знань у стійкі практичні навички професійної комунікації. У цьому контексті комунікативна культура розглядається як інструмент вирішення соціальних проблем клієнта та вектор професійної самоактуалізації самого фахівця.

Компетентнісний підхід обґрунтовує взаємозв'язки загальної комунікативної культури з професійними стандартами соціальної роботи і передбачає високий рівень готовності майбутнього фахівця до успішної професійної діяльності. Йдеться про

активізацію механізмів загального і професійного саморозвитку фахівця соціальної сфери з урахуванням рівня його мотивації у процесі професійної підготовки. Реалізація компетентнісного підходу у процесі формування та розвитку комунікативної культури фахівців соціальної сфери передбачає становлення їхньої соціокомунікативної компетентності як інтегративної когнітивної здатності та ключової професійної характеристики. Її сутність полягає не лише у володінні техніками спілкування, а й у здатності фахівця ефективно застосовувати ці навички для розв'язання складних комунікативних задач у системі «людина-людина», зокрема для подолання бар'єрів у взаємодії з вразливими категоріями населення та пошуку конструктивних рішень у кризових ситуаціях. Впровадження цього підходу сприятиме формуванню високого рівня готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності, що ґрунтується на засадах емпатії, толерантності та соціальної відповідальності [5].

Гуманістичний підхід виступає ідеологічним підґрунтям, на якому реалізується особистісно орієнтована модель підготовки фахівця соціальної сфери. Гуманістичний підхід у контексті комунікативної культури базується на принципах антропоцентризму – визнанні безумовної цінності особистості як фахівця, так і клієнта. Професійна комунікація тут розглядається не просто як технічний обмін інформацією, а як діалог рівноправних партнерів на засадах емпатії, конгруентності, толерантності та безоціночного прийняття іншої людини. Крізь призму гуманістичного підходу комунікативна культура фахівця розглядається насамперед як духовна культура. Цей підхід тісно корелює з особистісно орієнтованим, при цьому гуманістичний підхід виступає фундаментом професійної етики, а особистісно орієнтований – інструментом перетворення цієї етики на живе комунікативне тло соціальної роботи. Обидва підходи заперечують використання партнера по комунікації як засобу досягнення мети, при цьому фахівець вільний у виборі стилю комунікації, але несе відповідальність за її наслідки для клієнта.

Результатом застосування усіх цих підходів має бути сформована соціокомунікативна компетентність фахівця соціальної сфери, а її розвиток стає потужним стимулом для безперервного професійного самовдосконалення та оптимізації особистісного потенціалу здобувача освіти в умовах соціальних змін.

Висновки. Можемо підсумувати, що комунікативна культура фахівця соціальної сфери є особистісним конструктом, що поєднує аксіологічні цінності, гуманістичні принципи та професійні знання, і водночас є механізмом реалізації комунікативної компетентності в практичній діяльності. Висока комунікативна культура забезпечує ефективну суб'єкт-суб'єктну взаємодію та соціальну адаптацію фахівця в умовах професійної комунікації. Аналіз концептуальних підходів до розвитку комунікативної культури фахівця соціальної сфери дозволяє простежити глибоку внутрішню логіку, ціннісні орієнтири та методологічні засади професійної комунікації, на яких базується ефективна та етична взаємодія фахівця соціальної сфери в професійному середовищі. Перспективи подальших розвідок у проблемному полі нашого дослідження вбачаємо в розробці цілісної моделі формування комунікативної культури майбутніх фахівців соціальної сфери та дослідженні особливостей професійної комунікації соціального працівника в умовах цифровізації соціальних послуг.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Дослідження виконане за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій

Доступність даних. Це дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї статті.

Список використаної літератури

1. Hymes D. On Communicative Competence. In: J.B. Pride and J.Holmes (eds), *Sociolinguistics. Selected Readings*. Harmondsworth: Penguin, 1972. P.269–293.
2. Галащук К., Хом'як А. Комунікативна культура майбутнього фахівця: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 132 с.
3. Фрицюк В., Малик В. Розвиток комунікативної культури особистості: історичний аспект проблеми. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2022. Вип.71. С.92–96. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-71-92-96>
4. Руденко Л.А. Структурні компоненти комунікативної культури фахівців сфери обслуговування. *Педагогічні науки*. 2012. Вип.3 (56). С. 49–55.
5. Руденко Л.А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців : особистісно орієнтований, діяльнісний та компетентнісний підходи. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. Вип.6. С.61–70.
6. Петрук Л., Савушчик А. Комунікативна культура у професійній діяльності педагога-менеджера. *Молодь і ринок*. 2024. Вип.11 (231). С.111–115. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.315020>
7. Сидоренко Т.М. Міжнародний досвід формування комунікативної культури фахівців із діловодства та його адаптація в Україні. *Академічні візії*. 2024. Вип.29. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14950337>
8. Шеглова А.О. Формування комунікативної культури майбутніх ІТ-спеціалістів. *Engineering and Educational Technologies*. 2018. Вип.6 (3). С.45–51. <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2018.06.03.05>
9. Олійник К.С. Характеристика комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників як невід'ємного складника професіоналізму. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип.18 (2). С. 50–54.
10. Шалівська Ю. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «формування комунікативної культури майбутнього фахівця» у різних галузях і спеціальностях. *Інноватика у вихованні*. 2023. Вип.17. С.322–333. <https://doi.org/10.35619/iu.v1i17.531>
11. Черноус В. Комунікативна культура як основа здійснення професійної діяльності майбутнього вчителя іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип.65 (3). С.326–330. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-3-50>
12. Коношенко С.В., Коношенко Н.А., Трубник І.В. Сутність і структура комунікативної культури майбутнього фахівця соціальної сфери. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2023. Вип.1 (355). С.173–179. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-1\(355\)-173-179](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-1(355)-173-179)
13. Корніяк О. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійного самоздійснення викладача вищої школи. *Актуальні проблеми психології*. 2016. Том V. Випуск 16. С.82–92.

References

1. Hymes, D. (1972). On Communicative Competence. In: J.B.Pride & J.Holmes (eds), *Sociolinguistics. Selected Readings* (pp.269–293). Penguin.
2. Halatsyn, K., & Khomiak, A. (2019). *Komunikatyvna kultura maibutnoho fakhivtsia* [Communicative culture of the future specialist. Vezha-Druk. [in Ukrainian].
3. Frytsiuk, V., & Malyk, V. (2022). Rozvytok komunikatyvnoi kultury osobystosti: istorychnyi aspekt problemy [Development of individual communicative culture: Historical aspect of the problem]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seria: Pedahohika i psykholohiia*, 71, 92–96. [in Ukrainian].
4. Rudenko, L.A. (2012). Strukturni komponenty komunikatyvnoi kultury fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia [Structural components of communicative culture of service sector specialists]. *Pedahohichni nauky*, 3 (56), 49–55. [in Ukrainian].
5. Rudenko, L.A. (2013). Formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnih fakhivtsiv: osobystisno oriientovanyi, diialnisnyi ta kompetentnisnyi pidkhody [Formation of communicative culture of future specialists: person-centered, activity-based and competency-based approaches]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*, 6, 61–70. [in Ukrainian].
6. Petruk, L., & Savushchuk, A. (2024). Komunikatyvna kultura u profesiinii diialnosti pedahoha-menedzhera [Communicative culture in the professional activity of a teacher-manager]. *Molod i rynek*, 11 (231), 111–115. [in Ukrainian].
7. Sydorenko, T.M. (2024). Mizhnarodnyi dosvid formuvannia komunikatyvnoi kultury fakhivtsiv iz dilovodstva ta yoho adaptatsiia v Ukraini [International experience in forming the communicative culture of record-keeping specialists and its adaptation in Ukraine]. *Akademichni vizii*, 29. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14950337> [in Ukrainian].
8. Shehlova, A.O. (2018). Formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnih IT-spetsialistiv [Formation of communicative culture of future IT specialists]. *Engineering and Educational Technologies*, 6 (3), 45–51. <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2018.06.03.05> [in Ukrainian].
9. Oliinyk, K.S. (2019). Kharakterystyka komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnih sotsialnykh pratsivnykiv yak nevidiemnoho skladnyka profesionalizmu [Characteristics of communicative competence of future social workers as an integral component of professionalism]. *Innovatsiina pedahohika*, 18 (2), 50–54. [in Ukrainian].
10. Shalivska, Yu. (2023). Definytsiia i sutnisne napovnennia poniattia «formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnoho fakhivtsia» u riznykh haluziakh i spetsialnostiakh [Definition and essential content of the concept of «formation of communicative culture of the future specialist» in various fields and specialties]. *Innovatyka u vykhovanni*, 17, 322–333. <https://doi.org/10.35619/iu.v1i17.531>
11. Chornous, V. (2023). Komunikatyvna kultura yak osnova zdiisnennia profesiinoi diialnosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy [Communicative culture as a basis for the professional activity of a future foreign language teacher]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 65 (3), 326–330. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-3-50>
12. Konoshenko, S.V., Konoshenko, N.A., & Trubnyk, I.V. (2023). Sutnist i struktura komunikatyvnoi kultury maibutnoho fakhivtsia sotsialnoi sfery [Essence and structure of communicative culture of the future specialist of the social sphere]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Pedahohichni nauky*, 1 (355), 173–179. [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-1\(355\)-173-179](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-1(355)-173-179)
13. Korniiaka, O. (2016). Komunikatyvna kompetentnist yak vyznachalnyi chynnyk profesiinoho samozdiisnennia vykladacha vyshchoi shkoly [Communicative competence as a determining factor of professional self-realization of a higher school teacher]. *Aktualni problemy psykholohii*, V (16), 82–92. [in Ukrainian].

Рукопис надійшов: 09.03.2026
Перше рішення: 09.04.2026
Доопрацьовано (раундів: 1): 14.04.2026
Прийнято до друку: 21.04.2026
Опубліковано онлайн: 30.04.2026

Leshchuk Halyna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Social Work and Social Pedagogy
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

Soroka Olha

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of Social Work and Social Pedagogy
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

Petryshyn Ludmyla

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of Social Work and Social Pedagogy
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

**CONCEPTUAL APPROACHES TO THE FORMATION OF COMMUNICATIVE CULTURE IN
FUTURE SPECIALISTS OF THE SOCIAL SPHERE**

Abstract. The transformation of Ukrainian society and the increasing demands for the quality of social services actualize the problem of forming the communicative culture of social sector specialists. There is an urgent need to bridge the gap between academic training and the real market demands regarding professional interaction, empathy, and the ability to resolve conflicts within the «person-to-person» system. The research aims to theoretically substantiate and systematize the leading conceptual approaches to the development of the communicative culture of future social sector specialists in the context of modern higher education. A set of theoretical methods was applied in the study: analysis of scientific literature to examine the state of the problem; terminological analysis to clarify the content of the concepts «communicative culture» and «communicative competence»; synthesis and generalization to systematize methodological approaches. The correlation between communicative culture and competence is determined as a relationship between the whole and the part. Communicative competence ensures the professional capacity of a specialist (the ability to act), while communicative culture defines the quality and ethical orientation of these actions (the way of being in the profession). The essence of key conceptual approaches is revealed: axiological (value foundation), activity-based (dynamics of professional interaction), competency-based (compliance with standards and training results), and humanistic (anthropocentrism and ethics of dialogue). It has been proven that the integration of these approaches ensures the formation of socio-communicative competence as a complex personality construct. A high level of communicative culture is defined as a tool for a specialist's professional self-actualization and an effective mechanism for social assistance under conditions of dynamic changes.

Keywords: communicative culture, communicative competence, specialists of the social sphere, professional training, conceptual approach.